YOLSUZLUK EKONOMİSİ

KAMUSAL BİR KÖTÜLÜK OLARAK YOLSUZLUĞUN EKONOMİK ANALİZİ

Dr. Mustafa ÇELEN
Marmara Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü
Öğretim Üyesi

2007

İSMMMO Yayın No 77

Kapak Tasarım ve Uygulama: Evren Günay
Baskı ve Cilt
TOR OFSET SANAYİ VE TİCARET LİMİTED ŞİRKETİ
İmam Çeşme Caddesi No: 25/2 Ayazağa/Şişli/İSTANBUL
Telefon: 0212 332 08 38 (pbx) Faks: 0212 332 08 39
tor@torofset.com.tr

İSMMMO
Kurtuluş Caddesi No: 152 Şişli/İSTANBUL
Telefon: 0212 315 84 00 E-Mail: ismmmo@ismmmo.org.tr
www.istanbulsmmmodasi.org.tr

(Yayında Kataloglama Bilgisi)

Çelen, Mustafa
Yolsuzluk ekonomisi: kamusal bir kötülük olarak yolsuzluğun ekonomik analizi / Mustafa Çelen.-İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası, 2007
s.; 388 sm. 24 - (İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası; Yayın no 77)
Kaynakça var.
ISBN 978-975-555-104-3
1. Kayıtdışı Ekonomi. 2. Yolsuzluk. I. Yapıt adı. II. Dizi.
336.2006

SUNUŞ

Yolsuzluk olgusunun çok karmaşık unsurlar, süreçler ve ilişkiler içermesi nedeniyle tanımlanmasında da önemli güçlüklerle karşılaşılmaktadır.

4 Ocak 1999 tarihli Avrupa Konseyi Yolsuzlukla Mücadele Özel Hukuk Sözleşmesinin 2. Maddesi Yolsuzluğu *"Doğrudan doğruya yada dolaylı yollardan rüşvet ve yasa dışı bir menfaat temin eden kişinin yürüttüğü görevlerin veya gerekli davranışların yasalara uygun bir şekilde yerine getirilmesinde sapmalara yol açan rüşvet veya başka her türlü yasa dışı menfaatin talep edilmesi, teklif edilmesi, teklif verilmesi yada kabul edilmesi''* olarak açıklanmıştır.

Bugün gelişmekte olan ülkelerin hemen hepsinde olduğu gibi ülkemizde de yolsuzlukların çok yaygın olduğu görüşü genel bir Kanı niteliğindedir. Gazetelerde ve televizyon kanallarında hemen her gün yeni yolsuzluk olaylarına geniş yer verilmektedir.

Günümüzde geniş halk kitleleri sürekli yolsuzluk olgusunun yaygınlaştığından son derece rahatsızdır. Bu rahatsızlık Devlete olan güveni azaltarak vergiye karşı bir direnç yaratmaktadır. Gerçekten de ülkenin geleceğine ipotek koyan, vatandaşla devletin arasında güvensizlik yaratan, dürüst çalışmayı ve hak aramayı zorlaştıran bu durum düzelmedikçe, ne ekonomik ne de Sosyal Kalkınmanın sağlanması mümkün olmayacaktır. Halkın bin bir güçlükle ödediği, kalkınmaya ve halkın refahına harcanması gereken vergiler karanlık, karmaşık ilişkiler yumağında kaybolmaktadır.

Bu durum karşısında ülkemizde son yıllarda giderek yaygınlaşan yolsuzluk olgusunun daha fazla derinleşmesine ve toplumsal, ekonomik ve mali yapı daha fazla sarsmasına olanak tanımamak amacıyla bu soruna köklü ve acil çözümler üretilmesi, şeffaflığın sağlanması, denetimin etkinleşmesinin zorunluluğu gün geçtikçe artan bir önem kazanmaktadır. Bugün ülkemizde her birey ve her kesim bu konuda duyarlı ve sorumlu olmalıdır.

Ülkemiz açısından önemsediğimiz bu çalışmayı hazırlayan Sayın Dr. Mustafa ÇELEN'e sonsuz teşekkür ediyoruz. İSMMMO olarak yayınladığımız bu eser ülkemizin şeffaflaşması ve yolsuzluk konusunda yurttaşlarımızın bilinçlenmesi yönünde faydalı olmasını diliyoruz.

Yahya ARIKAN
İSMMMO Başkanı

ÖNSÖZ

Yolsuzluk kamusal bir kötülüktür. Kamusal kötülükler, dolaylı ya da doğrudan biçimde bütün toplum kesimleri üzerinde olumsuz yansımalar meydana getirirler. Bu nedenle kamusal kötülükler ile mücadele, kişisel çabaların yanında toplumsal çabaları da zorunlu kılmaktadır. Yolsuzlukların önlenememesi siyasal, sosyal ve ekonomik hayatın işleyişini engelleyici sonuçlar doğurabilmektedir.

Yolsuzlukla mücadelede toplumsal bilincin oluşması, çok kritik öneme sahiptir. Ancak böylelikle çözüme yönelik çabaların hayata geçirilmesi mümkün olmaktadır. Ülkemizde 1990 sonrası dönemde yaşanan istikrarsızlıkların arkasında yolsuzluk süreçlerinin etkisi gözlenebilmektedir.

Yolsuzluk, resmi devlet yetkisinin kamu çıkarına karşı kullanılması veya resmi kamu gücüne dayalı olarak özel çıkar elde edilmesi faaliyeti olarak tanımlanabilmektedir. Bu tanım özel sektör tabanlı yolsuzlukları da kapsayacak şekilde genişletilebilir. Yolsuzluk düzeyi tekel gücü, takdir yetkisi ve hesap verebilirlik tarafından belirlenmektedir. Tekel gücüne ve takdir yetkisine sahip olmak, yolsuzluk düzeyini arttırırken hesap verebilirlik, bunu azalmaktadır.

Yolsuzluk iki ekonomik aktör arasında, ilintiye mahal vermeyecek şekilde, piyasa ilişkileri çerçevesinde yapılan ticari işlemlerde ortaya çıkmamaktadır. Eğer kişisel ilişkiler özel ekonomik birimlerin veya kamu yöneticilerinin iktisadi kararlarını verirken söz konusu oluyor ise; bu ilişkilerin yolsuzluk üretme kapasitelerinden söz edilebilir. Rüşvet, en yaygın ve en çok bilinen yolsuzluk şeklidir.

Yolsuzlukların doğurduğu en temel ekonomik yansıma kaynak ve gelir dağılımı üzerinde görülmektedir. Yolsuzlukların kaynak dağılımında sapmalara yol açtığı bilinmektedir. Bu sapmalar nispi fiyat dengelerinin oluşmasını engellemekte, tüketici ve üretici dengelerinin yanlış düzeylerde kurulmasına yol açmaktadır. Ayrıca yolsuzlukların bir ekonomideki işlem maliyetlerini arttırdığı ve belirsizlik katsayısını yükselttiği ifade edilebilir.

Uluslararası Saydamlık Örgütü, Yolsuzluk Algılamaları Endeksine göre ülkemiz dünya ülkeleri arasında orta alt kademede yer almaktadır. Bu endeks verilerine göre 2003 yılında itibaren yolsuzluk düzeyinde ekonomik ve siyasal istikrar ile birlikte iyileşmeler görülmeye başlamıştır.

Türkiye'de yolsuzluklar konusunda yapılan akademik araştırmaların çoğu siyasal ve sosyal alana yönelik olarak şekillenmektedir. Yolsuzlukların ekonomik yansımalarına yönelik kitap boyutundaki akademik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu kitap mevcut eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır. Böylelikle yolsuzluk süreçlerinin nasıl, neden ve hangi koşullar altında meydana geldiği daha rahat anlaşılabilecektir.

Yolsuzluk konusu ile akademik anlamda ilgilenmemde Marmara Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Maliye Bölümü'ndeki meslektaşım ve hocam Dr. Bumin Doğrusöz'ün etkisi büyüktür. Elimizdeki kitabın ortaya çıkması ve geniş kitlelere ulaşması İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası'nın katkıları ile gerçekleşmiştir. Bunda oda başkanı Sayın Yahya Arıkan'ın çabaları belirleyici olmuştur. Kitabın daha anlaşılır bir dile sahip olmasında ve düzeltmelerinin yapılmasında eşim Aylin Çelen'in ve araştırma görevlisi Özkan Zülküfoğlu'nun yardımlarından söz edebilirim. Ayrıca kitabın dizgi ve basım aşamalarında titiz ve sabırlı çalışması ile katkıda bulunan Evren Günay'a da, teşekkürleri bir borç bilirim.

Dr. Mustafa ÇELEN
Bahçelievler, Mart 2007

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ 19

1. YOLSUZLUK KAVRAMI 23

1.1. YOLSUZLUĞUN TANIMI 25

1.2. TEMEL YOLSUZLUK TÜRLERİ 28

1.3. YOLSUZLUK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ 36

1.4. YOLSUZLUĞUN BİR MODEL ÇERÇEVESİNDE AÇIKLANMASI 38

1.4.1. Hırsızlıksız Yolsuzluk 39

1.4.2. Hırsızlıklı Yolsuzluk 40

1.4.3. Yolsuzluğun Endüstriyel Organizasyonu 42

1.5. YOLSUZLUK DÜZEYİNİN FARKLILAŞMASI 43

1.6. YOLSUZLUĞUN BAŞLICA NEDENLERİ 45

1.6.1. Ticari Kısıtlamalar 46

1.6.2. Devlet Sübvansiyonları 48

1.6.3. Fiyat Kontrolleri 49

1.6.4. Çoklu Döviz Kuru Uygulamaları 51

1.6.5. Doğal Zenginliklerin Varlığı 52

1.6.6. Sosyolojik Faktörler 53

1.7. YOLSUZLUĞU ETKİLEYEN FAKTÖRLER 55

1.7.1. Yolsuzluğu Doğrudan Etkileyen Faktörler 55

1.7.1.1. Yasal Düzenlemeler ve Yetkilendirmeler 55

1.7.1.2. Vergileme 59

1.7.1.3. Kamu Harcaması Kararları 60

1.7.1.4. Diğer Takdire Bağlı Kararlar 62

1.7.1.5. Siyasi Yozlaşma 63

1.7.2. Yolsuzluğa Dolaylı Etkide Bulunan Faktörler 64

1.7.2.1. Bürokrasinin Kalitesi 65

1.7.2.2. Kamu Sektöründeki Ücret Düzeyi 66

1.7.2.3. Yaptırım Mekanizması 68

1.7.2.4. Kuralların, Kanunların ve Süreçlerin Şeffaflığı 70

1.7.2.5. Siyasi ve İdari Duyarlılık 70

1.8. BİR YOLSUZLUK ŞEKLİ OLARAK RÜŞVET 71
1.9. YOLSUZLUK KONUSUNDA AYKIRI GÖRÜŞLER 73

2. YOLSUZLUĞUN ÖLÇÜLMESİ 77
2.1. YOLSUZLUK ENDEKSLERİ 79
2.1.1. Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 80
2.1.2. Rüşvet Ödeyenler Endeksi 82
2.1.3. Yönetişim Endeksi 87
2.1.4. Politik Risk Endeksi 90
2.1.5. Saydam Olmama Endeksi 92

3. YOLSUZLUĞUN EKONOMİK ETKİLERİ 93
3.1. YOLSUZLUKLARIN TASARRUFLAR YATIRIMLAR VE BÜYÜME İLE İLİŞKİSİ 94
3.1.1. Yolsuzlukların Tasarruflar Üzerine Etkisi 94
3.1.2. Yolsuzlukların Yatırımlar Üzerine Etkisi 98
3.1.3. Yolsuzlukların Büyüme Üzerine Etkisi 101
3.2. YOLSUZLUKLAR VE KAMU KESİMİ FİNANSMAN DENGESİ 102
3.2.1. Yolsuzluklar ve Kamu Harcamaları 103
3.2.1.1. Eğitim Harcamaları 104
3.2.1.2. Sağlık Harcamaları 104
3.2.1.3. Askeri Harcamalar 105
3.2.2. Yolsuzluklar ve Kamu Gelirleri 107
3.3. YOLSUZLUK PARA POLİTİKASI İLİŞKİSİ 110
3.4. YOLSUZLUK GELİR DAĞILIMI VE YOKSULLUK 112
3.5. YOLSUZLUĞUN FİRMALAR ÜZERİNE ETKİSİ 115
3.6. YOLSUZLUK REKABET İLİŞKİSİ 117
3.7. YOLSUZLUK DIŞA AÇIKLIK İLİŞKİSİ 120
3.8. YOLSUZLUK DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR İLİŞKİSİ 123
3.9. YOLSUZLUK VE EKONOMİK KALKINMA 126
3.10.YOLSUZLUK VE BEŞERİ KALKINMA 129

4. YOLSUZLUĞUN DİĞER EKONOMİK, SOSYAL VE SİYASAL YANSIMALARI 133
4.1. YOLSUZLUK VE POLİTİK REJİMLER 133
4.2. YOLSUZLUK VE YERELLEŞME (YEREL YÖNETİMLER) 135

4.3. YOLSUZLUK VE KAMU ÇALIŞANLARI 138
4.4. YOLSUZLUK VE EĞİTİM SİSTEMİ 144
4.5. YOLSUZLUK GÖÇ VE ŞEHİRLEŞME 147
4.6. YOLSUZLUK VE GEÇİŞ SÜRECİNDEKİ EKONOMİLER 149
4.7. YOLSUZLUK VE ÖZELLEŞTİRME SÜREÇLERİ 152
4.8. YOLSUZLUK VE KAYITDIŞI EKONOMİ 152
4.9. YOLSUZLUK VE ULUSLARARASI YARDIMLAR 154

5. DÜNYA'DA YOLSUZLUK 157

5.1. DÜNYA ÜLKELERİNİN YOLSUZLUK ALGILAMALARI ENDEKSİ DÜZEYLERİNE GÖRE SIRALANIŞI 157
5.2. KÜRESEL YOLSUZLUK BAROMETRESİNE GÖRE DÜNYADA YOLSUZLUK 163
5.2.1. KÜRESEL DÜZEYDE EN ÖNEMLİ SORUNLAR 163
5.2.2. KÜRESEL DÜZEYDE YOLSUZLUKTAN EN ÇOK ETKİLENEN SEKTÖRLER VE KURUMLAR 164
5.2.3. KÜRESEL GELİR DÜZEYİNE BAĞLI OLARAK YOLSUZLUĞUN KİŞİSEL YAŞAMLAR ÜZERİNE ETKİSİ 167
5.2.4. KÜRESEL YOLSUZLUK DÜZEYİNDEKİ DEĞİŞİM 168
5.2.5. KÜRESEL DÜZEYDE RÜŞVETİN YAYGINLIĞI, SIKLIĞI, MİKTARI VE ŞEKLİ 170
5.3. DÜNYA ÜLKELERİNDE YOLSUZLUĞUN YÖNETİŞİM ENDEKSİ VERİLERİNE GÖRE SIRALANIŞI 176
5.4. DÜNYA ÜLKELERİNDE YOLSUZLUĞUN POLİTİK RİSK ENDEKSİ VERİLERİNE GÖRE SIRALANIŞI 182
5.5. DÜNYA ÜLKELERİNDE YOLSUZLUĞUN SAYDAM OLMAMA ENDEKSİ VERİLERİNE GÖRE SIRALANIŞI 187
5.6. DÜNYA ÜLKELERİNDEKİ YOLSUZLUĞUN PARASAL MALİYETİNE YÖNELİK BAZI VERİLER 189

6. TÜRKİYE'DE YOLSUZLUK 191

6.1. YOLSUZLUK KONUSUNDA YAPILAN EKONOMETRİK ÇALIŞMALAR 191
6.2 . YOLSUZLUK ALGILAMALARI ENDEKSİ SONUÇLARI 193
6.3. KÜRESEL YOLSUZLUK BAROMETRESİ SONUÇLARI 195
6.3.1. Türkiye'nin En Önemli Sorunları 195
6.3.2. Türkiye'de Yolsuzluktan En Çok Etkilenen Sektörler ve Kurumlar 196

6.3.3. Türkiye'de Yolsuzluğun Siyasal Yaşama, İş Dünyasına, Kişisel ve Aile Hayatına Etkisi 197
6.3.4. Türkiye'deki Yolsuzluk Düzeyinin Yönelimi 198
6.3.5. Türkiye'deki Rüşvet ve Yolsuzluk Deneyimleri 200
6.4. YÖNETİŞİM ENDEKSİ SONUÇLARI 201
6.5. TÜRKİYE'DE YOLSUZLUKLAR ÜZERİNE YAPILAN SAHA ARAŞTIRMALARI 202
6.5.1. TÜSİAD Tarafında Yapılan Kamu Reformu Çerçevesinde Yolsuzluk Araştırması 203
6.5.2. TESEV Tarafından Yapılan Türkiye'de Yolsuzluğun Nedenleri ve Önlenmesine İlişkin Öneriler Araştırması 215
6.5.2.1. Hanehalkı Gözünden Türkiye'de Yolsuzluğun Nedenleri ve Önlenmesine İlişkin Öneriler Araştırması 216
6.5.2.2. İş Dünyası Gözünden Türkiye'de Yolsuzluğun Nedenleri ve Önlenmesine İlişkin Öneriler Araştırması 226

7. YOLSUZLUKLA MÜCADELE 243
7.1. YOLSUZLUKLA MÜCADELEDE ULUSAL GÜVENİLİRLİK SİSTEMİ 246
7.2. YOLSUZLUKLA MÜCADELE STRATEJİLERİ 247
7.2.1. Politik Hesap Verebilirliğin Arttırılması 249
7.2.1.1. Politik Rekabet 250
7.2.1.2. Siyasi Partilerin Finansmanı 252
7.2.1.3. Saydamlık 252
7.2.1.4. Politik Sistemdeki Yolsuzluğun Önlenmesinde Kullanılan Hukuksal Araçlar 254
7.2.2. Sivil Toplumun Katılımının Sağlanması 255
7.2.3. Rekabet Edebilirliğe Sahip Özel Sektörün Meydana Getirilmesi 258
7.2.3.1. Rekabetçi Bir Piyasa İçin Kurumsal Yönetişimin Sağlanması 260
7.2.3.2. Özel Sektörün Yolsuzlukla Mücadeledeki Duyarlılığı 261
7.2.4. Siyasal, Ekonomik ve Sosyal Güç Merkezleri Üzerinde Kurumsal Sınırlamalar Oluşturulması 262
7.2.4.1. Sayıştay 263
7.2.4.2. Ombudsman 264
7.2.4.3. Bağımsız ve Uzmanlaşmış Yolsuzlukla Mücadele Kurumları 265

7.2.5. Kamu Kesimi Yönetiminin Geliştirilmesi 266
7.2.5.1. Atanmış Seçilmiş İlişkisinin Düzenlenmesi 267
7.2.5.2. Kamu Kesimi Mali Yönetiminin Etkinleştirilmesi 268
7.2.5.3. Kamu İşletmelerinde Kurumsal Yönetişimin Geliştirilmesi 270
7.2.5.4. E-Devlet Uygulamaları 273
7.2.5.5. Yolsuzlukla Mücadelede Kamu İhale Sisteminin Yeniden Düzenlenmesi 274
7.3. SİYASİ SİSTEMİN FİNANSMANI VE YOLSUZLUKLA MÜCADELE 277
7.3.1. Siyasi Partilerin Finansman Modelleri 278
7.3.2. Siyasi Sistemdeki Yolsuzluklara Karşı Alınması Gereken Önlemler 280
7.3.3. Siyasetin Finansmanına Dair Ülke Örnekleri 281
7.3.3.1. Fransa 281
7.3.3.2. İngiltere 283
7.3.3.3. Amerika Birleşik Devletleri 283
7.4. HUKUK SİSTEMİNİN YOLSUZLUKLA MÜCADELEDEKİ YERİ 283
7.4.1. Yargının Bağımsızlığı 284
7.4.2. Kovuşturma Süreçleri 285
7.4.3. Yolsuzluklara Karşı Özel Yasal Düzenlemeler 285
7.4.4. Yolsuzlukla Mücadelede Mal/Servet Beyanı 287
7.5. MEDYANIN YOLSUZLUKLA MÜCADELEDEKİ ROLÜ 288
7.5.1. Yolsuzluk Basın Özgürlüğü İlişkisi 288
7.5.2. Yolsuzluk Medya Sahipliği İlişkisi 290
7.6. YOLSUZLUKLA MÜCADELEDEKİ ENGELLER 291
7.7. YOLSUZLUKLA MÜCADELENİN SOSYAL FAYDA VE MALİYETİ 294
7.8. TÜRKİYE'DE YOLSUZLUKLA MÜCADELE 296

SONUÇ 299

YARARLANILAN KAYNAKLAR 307

EKLER 323

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Rüşvet Verme Eğilimi Endeksi (2002, 1999) 83

Tablo 2. Sektörler İtibarıyla Rüşvet Verme Eğilimi 84

Tablo 3. En Çok Rüşvetin Ödendiği Sektörler 85

Tablo 4. Yükselen Piyasa Ekonomilerinde Yabancı İş Çevrelerine Göre Yolsuzluğun En Yoğun Olduğu Alanlar 86

Tablo 5. Gelişmiş Ülkelerce Uygulanacak Yaptırımlar 87

Tablo 6. Politik Risk Derecelendirme Kategorileri 91

Tablo 7. Politik Risk Derecelendirme Aralıkları 92

Tablo 8. Yolsuzluk-Yoksulluk İlişkisi 113

Tablo 9. Rant Kollama Modelleri ve Politik Rejimler 133

Tablo 10. Yolsuzluk Kamu Çalışanı İlişkisine Etki Eden Faktörler 139

Tablo 11. Eğitim Sisteminde Yolsuzluk Oluşturabilecek Alanların Listesi 146

Tablo 12. Uluslararası Saydamlık Örgütü 2005 Yılı Yolsuzluk Algılama Endeksi 159

Tablo 13. Siyasi Partilerin En Fazla Yolsuzluk Kaynağı Olduğu Ülkeler 166

Tablo 14. En Fazla Yolsuzluğa Bulaşmış Kurum ve Sektörlerin Kıtalar İtibariyle Dağılımı 167

Tablo 15. Hanehalkı Gelir Kategorilerine Bağlı Olarak Yolsuzlukların Kişisel Yaşamlar Üzerindeki Etkisi 167

Tablo 16. Önümüzdeki Üç Yıl İçerisinde Yolsuzluğun En Fazla Yükseleceği Öngörülen Ülkeler 170

Tablo 17. Önümüzdeki Üç Yıl İçerisinde Yolsuzluğun En Fazla Düşeceği Öngörülen Ülkeler 170

Tablo 18. Ülkelere Bazında Rüşvetin Yaygınlığı 171

Tablo 19. Son 12 Aylık Dönemde Hanehalkının Ödedikleri Rüşvet Miktarı 172

Tablo 20. Çeşitli Ülkelerdeki Hanehalkı Başına Yıllık Ödenen Rüşvetin Ortalama Değerinin Kişi Başına Düşen GSYİH'ya Oranı 173

Tablo 21. Dünya Bankası 2005 Yılı Yönetişim Endeksi Yolsuzluğun Kontrolü Verileri 177

Tablo 22. Politik Risk Endeksi Yolsuzluk Verileri (2005-2006) 183

Tablo 23. Saydam Olmama Endeksi Yolsuzluk Verileri (2004) 188

Tablo 24. Yolsuzluk Algılamaları Endeksine Göre Türkiye'deki Yolsuzluk Düzeyinin Gelişimi (1980-2005) 193

Tablo 25. 2004 ve 2005 Yıllarında Türkiye'de Çeşitli Kurum ve Sektörlerdeki Yolsuzluk Algılama Düzeyleri 196

Tablo 26. Gelecek Üç Yıllık Dönemde Türkiye'deki ve Dünyadaki Yolsuzluk Düzeyindeki Değişim Beklentisi (yüzde) 199

Tablo 27. Bir Yıllık Dönemde Türkiye'de Yaşanan Rüşvet Deneyimleri (2004, 2005) 200

Tablo 28. Yönetişim Endeksine Göre Türkiye'deki Yolsuzluk Düzeyinin Gelişimi (1996-2005) 201

Tablo 29. Yolsuzlukların Kökenleri ve Reform Ajandası 244

Tablo 30. Farklı Yolsuzluk Düzeylerine ve Yönetişim Kalitesine Göre Yolsuzlukla Mücadelede Kullanılabilecek Öncelikler 248

Tablo 31. Ülkelere Bazında Yolsuzlukların Siyasi Yaşamı Etkileme Düzeyleri 249

Tablo 32. Çok Uluslu Firmaların Yayınlarındaki Yolsuzluk Vurgusu 261

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Uluslararası Ülke Riskinin Unsurları 90

Şekil 2. Yolsuzluk ve Beşeri Kalkınma 130

Şekil 3. Yerelleşmenin Yolsuzluğu Arttırıcı Unsurları 135

Şekil 4. 2005 Yılındaki Yolsuzluk Algılamaları Endeksine Göre Ülkelerin Konumu 157

Şekil 5. Ulusal Güvenilirlik Sisteminin Unsurları 246

Şekil 6. Yolsuzlukla Mücadelede Engeller 293

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1. Yolsuzluk Düzeyinin Belirlenmesi 37

Grafik 2. Hırsızlıksız Yolsuzluk 39

Grafik 3. Hırsızlıklı Yolsuzluk 41

Grafik 4. Yolsuzluk Düzeyinin Farklılaşması 44

Grafik 5. Ticari Kısıtlamalar Sonucu Rant Oluşumu 47

Grafik 6. Devlet Sübvansiyonları Sonucu Rant Oluşumu 48

Grafik 7. Fiyat Kontrolleri Sonucu Rant Oluşumu 50

Grafik 8. Kamu Çalışanlarının Ücret Düzeyi ve Yolsuzluk İlişkisi 67

Grafik 9. Yaptırım Düzeyi Yolsuzluk İlişkisi 68

Grafik 10. Denetim Sıklığı Yolsuzluk İlişkisi 69

Grafik 11. Kalkınmanın Önündeki En Önemli Engeller 127

Grafik 12. Yolsuzluklara Karşı Alınması Gereken Önlemler 128

Grafik 13. Küresel Düzeyde En Önemli Sorunlar 164

Grafik 14. Yolsuzluktan En Çok Etkilenen Sektörler ve Kurumlar 165

Grafik 15. Son Üç Yıllık Dönemde Dünya Ülkelerindeki Yolsuzluk Düzeyinin Değişimi 168

Grafik 16. Gelecek Üç Yıllık Dönemde Dünya Ülkelerindeki Yolsuzluk Düzeyini Beklentileri 169

Grafik 17. Talep Yönüyle Rüşvet (Rüşvetin Doğrudan İstenmesi) 174

Grafik 18. Arz Yönüyle Rüşvet (Kamu Otoritesince Çıkarılan Zorluklardan Kaçınmak İçin Rüşvet Teklif Edilmesi) 175

Grafik 19. Arz Yönüyle Rüşvet (Kamu Hizmetlerinden Yararlanmak İçin Rüşvet Teklif Edilmesi) 176

Grafik 20. Yolsuzluk Algılamaları Endeksine Göre Türkiye'deki Yolsuzluk Düzeyinin Gelişimi (1980-2005) 194

Grafik 21. Türkiye'nin En Önemli Sorunları 195

Grafik 22. 2004 ve 2005 Yıllarında Türkiye'de Çeşitli Kurum ve Sektörlerdeki Yolsuzluk Algılama Düzeyleri 197

Grafik 23. Türkiye'de Yolsuzlukların Siyasal Yaşama, İş Dünyasına, Kişisel ve Aile Hayatına Etkisi 198

Grafik 24. Geçtiğimiz Son Üç Yılda Türkiye'deki Yolsuzluk Düzeyindeki Değişim (yüzde) 199

Grafik 25. Gelecek Üç Yıllık Dönemde Türkiye'deki Yolsuzluk Düzeyindeki Değişim Beklentisi (yüzde) 200

Grafik 26. Bir Yıllık Dönemde Türkiye'de Yaşanan Rüşvet Deneyimleri (2005) 201

Grafik 27. Yönetişim Endeksine Göre Türkiye'deki Yolsuzluk Düzeyinin Gelişimi (1996-2005) 202

Grafik 28. Türkiye'de Yolsuzluk Teriminin Algılanışı 204

Grafik 29. Türk Toplumunda Yolsuzluk Eğiliminin Yaygınlığı 205

Grafik 30. Toplumdaki Değişik Kesimlerin Yolsuzluk Eğilimleri 206

Grafik 31. Kamuda İşe Almada Siyasal Kayırmacılığa Bakış 207

Grafik 32. Kamu Kaynaklarının Siyasal İktidara Oyveren Seçmenlere Daha Fazla Yönlendirilmesi Konusundaki Kamuoyu Algılaması 208

Grafik 33. Kamu Kurumlarındaki Yolsuzluğun Varlığına Yönelik Algılamalar 208

Grafik 34. Kamu Kurumlarında Karşılaşılan Yolsuzluk Türleri 209

Grafik 35. Rüşvetin Kamu Kurumları Arasındaki Yaygınlığına Yönelik Algılamalar 210

Grafik 36. Memurların Rüşvet Alması Konusundaki Algılamaları 211

Grafik 37. Türkiye'de Rüşvet Talebini İhbar Etme Eğilimi 213

Grafik 38. Türkiye'de Rüşveti İhbar Etmeme Nedenleri 214

Grafik 39. Türkiye'de Yolsuzluk ile Mücadelede Etkili Olabilecek Yöntemler 215

Grafik 40. TESEV Anketine Göre Türkiye'nin En Önemli Problemleri 217

Grafik 41. Türkiye'de Yolsuzluğun En Yoğun Olduğu Kamu Kurumları 218

Grafik 42. Türkiye'de Kamu Kurumlarında Hangi Tür Rüşvetin Yaygın Olduğu 220

Grafik 43. Türkiye'de Kamu Kurumlarında Rüşvetin Nasıl İstendiği 221

Grafik 44. Türkiye'de Kamu Kurumlarında İşe Almadaki Kayırmacılık 222

Grafik 45. Türkiye'de Medya Sahiplerinin Başka Ticari Faaliyetle Uğraşmalarının Yolsuzlukla Mücadeleye Etkisi 223

Grafik 46. Türkiye'de Rüşvet Verme Eğilimi 224

Grafik 47. Türkiye'de Kamu Kurumlarında Yolsuzluğu Önlemede Kullanılan Yöntemler 225

Grafik 48. İş Dünyasına Göre Türkiye'nin En Önemli Problemleri 228

Grafik 49. İş Dünyası Gözünden Türkiye'de Yolsuzluğun En Yoğun Olduğu Kamu Kurumları 229

Grafik 50. Türkiye'de Kamu Kurumlarına Yapılan Kuraldışı Ödeme Sıklığı 231

Grafik 51. Yerel Yönetim İhalelerinde Şirketlere Ne Derece Eşit Davranıldığı 232

Grafik 52. Merkezi Yönetim İhalelerinde Şirketlere Ne Derece Eşit Davranıldığı 232

Grafik 53. Kamu İhalelerinde Kural Dışı Ödemelerin İhale Bedeline Oranı 233

Grafik 54. Kamusal Teşviklerin Ne Ölçüde Adaletli Dağıtıldığı 235

Grafik 55. İş Dünyasına Göre Türkiye'de Kamu Kurumlarında İşe Almadaki Kayırmacılık 236

Grafik 56. İş Dünyasına Göre Türkiye'de Özel Firma İşe Almalarındaki Kayırmacılık 236

Grafik 57. İş Dünyası Gözüyle Türkiye'de Hangi Tür Rüşvetin Yaygın Olduğu 237

Grafik 58. İş Dünyası Tarafından Yapılan Kural Dışı Ödemelerin Şekilleri 238

Grafik 59. Yolsuzluklar ve Uluslararası Rekabet 239

Grafik 60. Yolsuzluklar ve Yabancı Sermaye 240

Grafik 61. İş Dünyasına Göre Tarafından Türkiye'de Kamu Kurumlarında Yolsuzluğu Önlemede Kullanılabilecek Yöntemler 241

Grafik 62. Yolsuzlukla Mücadelenin Sosyal Fayda ve Maliyeti 295

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Uluslararası Saydamlık Örgütü 1980-1985 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 323

Ek 2. Uluslararası Saydamlık Örgütü 1988-1992 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 324

Ek 3. Uluslararası Saydamlık Örgütü 1995 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 325

Ek 4. Uluslararası Saydamlık Örgütü 1996 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 326

Ek 5. Uluslararası Saydamlık Örgütü 1997 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 327

Ek 6. Uluslararası Saydamlık Örgütü 1998 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 328-329

Ek 7. Uluslararası Saydamlık Örgütü 1999 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 330-331

Ek 8. Uluslararası Saydamlık Örgütü 2000 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 332-333

Ek 9. Uluslararası Saydamlık Örgütü 2001 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 334-335

Ek 10.Uluslararası Saydamlık Örgütü 2002 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 336-337

Ek 11.Uluslararası Saydamlık Örgütü 2003 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 338-340

Ek 12.Uluslararası Saydamlık Örgütü 2004 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 341-343

Ek 13.Uluslararası Saydamlık Örgütü 2005 Yılı Yolsuzluk Algılamaları Endeksi 344-346

Ek 14.Uluslararası Saydamlık Örgütü 2004 Küresel Yolsuzluk Barometresine Göre Hangi Sektörlerin Yolsuzluktan Ne Kadar Etkilendikleri 347-348

Ek 15.Uluslararası Saydamlık Örgütü 2004 Küresel Yolsuzluk Barometresine Göre Küresel Düzeyde En Önemli Sorunlar 349-350

Ek 16.Uluslararası Saydamlık Örgütü 2005 Küresel Yolsuzluk Barometresine Göre Hangi Sektörlerin Yolsuzluktan Ne Kadar Etkilendikleri 350-352

Ek 17.Dünya Bankası Yönetişim Endeksi, Yolsuzluğun Kontrolü (1996-2005) 353-358

Ek 18.Dünya Bankası Yönetişim Endeksi, İfade Özgürlüğü ve Hesap Verebilirlik (1996-2005) 359-363

Ek 19. Dünya Bankası Yönetişim Endeksi, Düzenleyici Kalite (1996-2005) 364-368

Ek 20. Dünya Bankası Yönetişim Endeksi, Kanun Hakimiyeti (1996-2005) 369-372

Ek 21. Dünya Bankası Yönetişim Endeksi, Hükümet Etkinliği (1996-2005) 373-377

Ek 22. Dünya Bankası Yönetişim Endeksi, Politik İstikrar (1996-2005) 378-382

Ek 23. Politik Risk Endeksi (Mart 2005) 383-386

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
GSMH	Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IMF	Uluslararası Para Fonu
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsü
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı
s.	Sayfa
TESEV	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TÜSİAD	Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği
Vol.	Cilt